

Nr 4.

Ankom till riksdagens kansli den 8 mars 1918 kl. 12 m.

Andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande nr 4 i anledning av herr Leanders motion, nr 7, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utfärdande av enhetliga bestämmelser i fråga om uttaxeringen av prästerskapets avlöning.

I motion inom andra kammaren, nr 7, har herr *Leander* hemställt, att riksdagen ville hos Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t gå i författning om, att enhetliga bestämmelser bliva utfärdade ifråga om uttaxeringen av prästerskapets avlöning, samt att, i mån riksdagens medverkan erfordras för frågans ordnande, förslag i ämnet måtte utarbetas och för riksdagen framläggas.

Beträffande motiveringen för denna hemställan tillåter sig utskottet hänvisa till motionen.

Utskottet har i föreskriven ordning anhållit, att de inom ecklesiastikdepartementet tillkallade sakkunniga för fortsatt beredande av frågan om prästerskapets löneförmåner måtte anmodas att avgiva yttrande rörande förevarande motion. Det utskottet tillställda yttrandet är såsom bilaga vidfogad detta utskottsutlåtande.

*Utskottets
yttrande.*

De av motionären framhållna ojämnheterna ifråga om uttaxeringen av sådan prästerskapets avlöning, som utgår enligt de gamla lönekonventionerna, äro helt visst icke av lagstiftarna förutsedda och kunna säkerligen också medföra orättvisa i åtskilliga fall. Dessa löne-regleringar torde emellertid, på sätt prästlönereregleringssakkunniga framhållit, närmast hava karaktären av avtal mellan prästen och församlingen, och innehållet i löneregleringsakterna torde därför icke heller

Bihang till riksdagens protokoll 1918. 13 saml. 4 avd. 3 häft. (Nr 4).

kunna i lagstiftningsväg, ändras utan samtycke av de i varje särskilt fall berörda parterna. Även om utskottet sålunda medgiver, att de av motionären framhållna olikformigheterna äro av den natur, att en ändring borde ske, kan utskottet icke finna annat än, att denna fråga undandraget sig statsmakternas beslutanderätt, varför en skrivelse till Kungl. Maj:t i ärendet icke lärer kunna medföra, att motionärens syftemål blir förverkligat.

Härtill kommer, att de gamla lönekonventionerna, som bekant, inom de närmaste åren i allt större antal utlöpa, vilket gör, att de påpekade ojämnheter i ständigt mindre utsträckning kunna förekomma för att inom en nära framtid helt upphöra. Under sådana förhållanden torde en ändring, även om den av formella skäl kunde äga rum, vara av relativt underordnad betydelse.

På grund av vad sålunda anförts, får utskottet hemställa,

att herr Leanders förevarande motion, nr 7, icke måtte till någon andra kammarens åtgärd föranleda.

Stockholm den 8 mars 1918.

På utskottets vägnar:

P. ALB. BÄCKMAN.

I förevarande ärendes slutbehandling hava inom utskottet deltagit: herrar *Bäckman*, *Lindmark*, *Johansson* i Sollefteå, *Olsson* i Rösta, *Johanson* i Huskvarna, *Carlsson* i Karlshamn, *Sjölander*¹⁾, *Magnusson* i Skövde, *Svensson* i Långelanda¹⁾ och *Johansson* i Vittinge.

¹⁾ Icke närvarande vid utlåtandets justering.

Bilaga.

Till Konungen.

Genom nådig remiss den 8 i denna månad hava sakkunniga för fortsatt beredande av frågan om reglering av prästerskapets löneförhöjningar anbefallts avgiva yttrande över en av herr Leander vid innevarande riksdag i Andra kammaren väckt motion nr 7

angående utfärdande av enhetliga bestämmelser i fråga om uttaxeringen av prästerskaps avlöning. Till åttlydnad härav få sakkunnige i underdånighet anföra följande:

De bestämmelser, motionären åsyftar, äro de i de hittills gällande, på grundvalen av kungl. förordningen angående allmänt ordnande av prästerskaps inkomster den 11 juli 1862, upprättade lönerregleringarna för prästerskapet i de särskilda pastoraten i ett stort antal fall förekommande föreskrifterna därom, att personer, som erlagga bevillning till staten enligt bevillningsförordningen skola till prästerskapet gälda avgifter beräknade i förhållande till den »till bevillning uppskattade inkomsten», eller, såsom det stundom uttryckes, till den »inkomst, för vilken bevillning blivit erlagd». Uttrycken begagnas omväxlande i lönerregleringsresolutionerna, utan att av desamma framgår, att någon åtskillnad i ordalagens innebörd varit avsedd. Faktiskt har emellertid en skillnad inträtt, i det att, såsom motionären påpekat, bestämmelserna om visst bevillningsfritt avdrag så tolkats, att prästlöneavgifterna beräknas i ena fallet på hela den uppskattade inkomsten men i andra fallet endast på den del av inkomsten, som återstår sedan det bevillningsfria avdraget frånräknats.

För bedömandet av frågan om den rättsliga innebörden av dessa olika formuleringar kan intet stöd hämtas ur 1862 års nys nämnda författning. Den medgiver över huvud taget alls icke något bestämmande av prästlöneavgifter i förhållande till bevillningen. Prästerskapet har nämligen i vårt land sedan äldsta tider och allt intill antagandet av den nya lagstiftningen om reglering av prästerskaps avlöning av den 9 december 1910 avlönats, icke medelst församlingsavgifter uttagna genom utdebitering på de skattskyldiga i den ordning, i vilken nu kommunalutskylder i allmänhet uttagas, utan medelst dels viss andel av jordbruksnäringens bruttoinkomst under form av den på jordbruket och dess binärningar vilande *tionden*, dels frivilliga *offer*, som vid de stora kyrkliga högtiderna framburas, och dels avgifter för särskilda förrättningar, de s. k. *jura stole*. Till följd av dessa avgifters i allmänhet obestämda och växlande karaktär uppkom tanken att genom frivilliga överenskommelser mellan präst och församling, s. k. konventioner, fixera avgifterna till bestämda belopp att — oberoende av jordbrukets växlande avkastning, församlingsbornas större eller mindre offervilja eller de prästerliga förrättningarnas talrikare eller sparsammare förekomst inom församlingen — årligen utgå under prästens tjänstetid eller för vissa bestämda år framåt, efter utlöpanDET av vilken tid det förutsattes, att ny konvention skulle ingås. Det är i främsta rummet på dessa förhållanden det syftas, då i förordningen om kyrkostämman m. m. den 21 mars 1862 i § 2 mom. 10 stadgas, att bland frågor, som tillhöra kyrkostämmans handläggning, äro även frågor om överenskommelser rörande prästerskaps löneförmåner.

I den kungl. proposition, daterad den 4 november 1859, vilken låg till grund för förordningen den 11 juli 1862 angående ordnandet av prästerskaps inkomster, upptogs emellertid ett förut i riksdagen framfört förslag, att dessa överenskommelser borde ingås under förmedling av en opartisk nämnd samt bringas att gälla under en längre tid även emot vederbörande löngivares eller löntagares bestridande. De avgifter, mot vilka tionden och andra prästrättigheter borde utbytas, skulle bestämmas för en tidrymd av femtio år; men regleringarna skulle icke på samma sätt som de föregående konventionerna bero av likställda parters fria avtal, utan hänskjutas till opartiska nämnders skön och ytterst till Kungl. Maj:ts avgörande och fastställelse. Sådant blev också innehållet i 1862 års författning.

Förutsättningen härför var givetvis, att det här gällde, icke att påföra någon ny beskattning, utan allenast att giva den sedan gammalt bestående avgiftsplikten en ny form samt närmare bestämma eller fixera densamma. Härifrån gjordes dock just i fråga

om de av motionären åsyftade avgifterna vid lönerogleringarnas upprättande ett väsentligt avsteg. Under de år, då lönerogleringarna uppgjordes, pågick nämligen över hela riket organiserandet av de i enlighet med kommunallagarna av den 21 mars 1862 ny-skapade borgerliga och kyrkliga kommunerna, inom vilka skattskyldigheten var grundad på allmänna bevillningen. Berörda omständighet torde förklara det egendomliga förhållande, att de flesta lönerogleringsnämnder, utan gemensam överenskommelse och utan föreskrift av några myndigheter, av egen ingivelse och i stor utsträckning föreslogo en beskattning grundad på inkomst eller på taxeringsvärdet för »annan fastighet» än jordbruksfastighet. Denna beskattningsgrund anvisades, såsom nämnt, ingalunda av förordningen den 11 juli 1862, utan innebar strängt taget en avvikelse från förordningens bokstavliga föreskrifter. Ty enligt 6 och 7 §§ i nämnda förordning skulle så väl för bergverk, kvarnar, fabriker och andra inrättningar som för tiondeskyldig jord bidragen till prästerskapet utbytas mot »bestämde avgifter för en tid av femtio år» eller »till beloppet bestämde utskylder»; och det lider intet tvivel, att därmed särskilt i avseende å tionden åsyftades, vad som också genom regleringarna ernåddes, att avgifterna icke vidare skulle såsom förut förändras efter produktionens utveckling. Men i denna mening blevo naturligtvis de nya avgifter, som fastställdes till viss procent av taxeringsvärde eller av inkomst, alldeles icke bestämda utan tvärtom *obestämda och föränderliga*. Icke mindre anmärkningsvärt är, att skattskyldigheten till prästerskapet på detta sätt, utan egentligt stöd av gällande författningar, utsträcktes till ett ganska stort antal näringar och personer, som förut alls icke eller mycket litet bidragit till prästerskapets avlöning. Möjligen har denna senare omständighet bidragit till att vid tolkningen av hithörande bestämmelser i lönerogleringsresolutionerna en benägenhet gjort sig gällande att åtminstone i de fall, då ordalagen ansetts kunna det medgiva, inskränka skattskyldigheten i förevarande hänseende till vissa procent av allenast det inkomstbelopp, som återstår sedan det bevillningsfria avdraget frånräknats.

Av det föregående framgår, att de på grund av 1862 års förordning uppgjorda lönerogleringarna närmast hava karaktären av överenskommelser eller avtal, ingångna under förmedling av en skiljemannanämnd — vilkens ord i händelse av olika meningar hos de förhandlande parterna skulle vara utslagsgivande — samt i sista hand granskade och fastställda av Kungl. Maj:t. I följd härav torde innehållet i dessa lönerogleringsakter — även om det, såsom nämnts, icke alltid överensstämmer med andan i 1862 års författning eller det företer än så väsentliga ojämnheter de särskilda lönerogleringarna emellan — icke kunna å lagstiftningsväg ändras utan samtycke av bägge de därav i varje fall berörda parterna, nämligen å ena sidan prästen och å andra sidan församlingen. Denna grundsats har också i den nya lagstiftningen av den 9 december 1910 iakttagits, såsom framgår av t. ex. stadgandet i 2 § andra stycket av lagen om indragning till statsverket och avskrivning av prästerskapets tionde samt om ersättning därför av nämnda dag.

Den av motionären berörda frågan inskränker sig sålunda till en ren tolkningsfråga, vilken undandraget sig statsmakternas beslutanderätt och allenast ankommer på vederbörande ämbetsmyndighets prövning.

Stockholm den 24 februari 1918.

Å sakkunniges vägnar

Underdånigst

K. J. Ekman.